

Marcus

De man met de verminkte vingers

Charles Vergeer

DAMON

Inhoud

I

Hoofdstuk 1.	De man op de muur	9
Hoofdstuk 2.	De kreet van de overwinnaar	13
Hoofdstuk 3.	Oorlog en onderwerping	34

II

Hoofdstuk 4.	De man met de verminkte vingers	51
Hoofdstuk 5.	De datum	68
Hoofdstuk 6.	Die dag, geluiden op de achtergrond	79
Hoofdstuk 7.	De titel	91

III

Hoofdstuk 8.	Zonen van de Donder	103
Hoofdstuk 9.	De structuur van de macht	113
Hoofdstuk 10.	Een ander geluid	126
Hoofdstuk 11.	De drie sleutels	133
Hoofdstuk 12.	Als een kreet	139

IV

Hoofdstuk 13.	De laatste sleutel	147
Hoofdstuk 14.	Waarheid en werkelijkheid	158
Hoofdstuk 15.	Laag over laag	168
Hoofdstuk 16.	Als tegen een vochtige muur	179

Noten		183
-------	--	-----

I

Hoofdstuk 1.

De man op de muur

Achter het Colosseum, in de slenk tussen Coelius en Oppius, ligt langs de oude weg opwaarts naar het Lateraan de San Clemente. Geen Romeinse kerk met een barokke façade, maar verscholen achter een doorgaans gesloten voorhof en slechts vanaf de zijkant te betreden. Een ingang in een zijmuur als van een schuur. Binnen is de basiliek overweldigend. Niet door de ruimte, die beperkt is, maar door de erin opgenomen elementen. Een kerk uit de elfde eeuw geheel opgebouwd met de bruikbare restanten van haar laat antieke voorganger.

Een kerk als een kameleon.¹ Haar laatste gedaantewisseling onderging ze in het begin van de achttiende eeuw toen Carlostefano Fontane het zware kassettenplafond aanbracht en Giuseppe Chiari het sierlijke rococo tafereel in het magnifieke middenveld schilderde. Als een dekfel op een heksenketel.

In de kapel met de fresco cyclus over het leven van Catherina van Alexandrië begon de Renaissance in Rome. Het is het eerste dat de jonge Massacio, door de uit Frankrijk teruggekeerde Martinus V uit Florence naar Rome geroepen, in de eeuwige stad schilderde.

Het plaveisel van de kerk is een van de mooiste cosmaten vloeren, een schat aan antiek marmeren materiaal door middeleeuwen tot wonderlijke kantige en slingerende figuren omgevormd. Boven de triomfboog de gouden pracht van het twaalfde-eeuwse mozaïek, de geometrische figuren van de levensboom. De antieke kunst en vaardigheid van het mozaïek nog tot in de perfectie aanwezig.

Het wonderlijkst zijn de serie marmeren en granieten antieke pilaren die alles schragen en het volkomen interieur van een vroeg christelijke kerk: koorafsluiting, schola cantorum, paaskaarskandelaar, ambones, en kathedra. Antieke pracht, te Constantinopel ten tijde van keizer Justinianus omstreeks 533 gemaakt en voorzien van het embleem van paus Johannes II. Dat alles stond eerst in de onderkerk, vijf meter onder de huidige basiliek.

Vanaf de negentiende eeuw tot onlangs werd de kerk onder deze kerk uitgegraven. Door de inval van Robert Guiscard in 1084 was de

hele wijk in een vuurzee ten onder gegaan. Al het waardevolle en bruikbare werd uit de oude kerk gered, daarna de ruimte met puin opgevuld dat als fundament voor de nieuwe kerk gebruikt werd.

De oude basiliek wordt al door de kerkvader Hiëronymus in het jaar 392 genoemd. Paus Zosimus schrijft in 417 over deze *sancti Clementis basilica*. Wie afdaalt ziet op de trap de fragmenten van de inscriptie over de inwijding van de kerk. In de narthex de marmeren plaat met de titels van het boekenbezit. In de onderkerk lopen we over dezelfde vloer van wit marmer als waar paus Leo de Grote, die Attila de Hun van de verovering van Rome terughield, zijn voeten op zette. In een nis is een rond zevenhonderd overgeschilderde beeltenis uit de zesde eeuw. Door onbeholpen een kindje op de buik van een staande vrouw te schilderen werd ze tot Maria omgevormd. Maar het is keizerin Theodora. De vrouw die als berentemster en naaktdanseress in het circus de aandacht van Justinianus trok, keizerin werd, vroom deze basiliek verrijkte en wreed het oproer van de Blauwen in bloed smoorde, nadien hier als maagd en Gods moeder aanbeden.

Op de wit marmeren vloer heeft Gregorius de Grote gestaan, heeft Willibrord gestaan, die zich Clemens liet noemen na zijn wijding in 695 tot eerste bisschop van Utrecht om in het Westen het christendom te verbreiden. In de zijbeuk ligt de bisschop die het Oosten het geloof schonk, Cyrillus. Vanaf deze kale vloer werd Rome gered en het Westen en het Oosten bekeerd.

Naast Cyrillus ligt Clemens, de stichter van de kerk. Of deze Clemens bloedgetuige was, martelaar, en een van de eerste bisschoppen van Rome, of hij de schrijver is van de beroemde brief van omstreeks 90 aan de kerk van Corinthe en of hij verwant was aan de keizerlijke familie der Flaviërs, wordt gezegd, maar valt niet meer na te gaan. De lijst van pausen geeft na Simon Petrus, die nooit in Rome is geweest, Linus, Cletus en (nogmaals dezelfde) Anacletus, slechts namen om gaten mee op te vullen, als eerste aanwijsbare bisschop van Rome, de Romein Clemens. De gedachte dat de kerk gesticht was in het huis van Clemens, verleidde de Ierse monniken en latere archeologen ertoe dieper te graven. Onder de *basilica inferiore*, dertien meter onder het huidige straatniveau, werd een insula, een huurkazerne, een steeg, een domus en een winkelgalerij aangetroffen. Is dit het huis van Clemens waarin de oudste gemeente bijeenkwam, de plek wellicht waar voor het eerst het evangelie van Marcus klonk?

Hoofdstuk 2.

De kreet van de overwinnaar

a. De wrede vrede

De eersten kwamen al meteen na de winter in Rome aan, toen de zee weer bevaarbaar werd. Duizenden waren het er, Joodse krijgsgevangenen. Toen in juni 71 de triomftocht gehouden werd door de keizer, Vespasianus en zijn zoon Titus, na de overwinning in de Joodse oorlog, werden duizenden gevangen genomen Joden door de straten van Rome gevoerd. De belangrijkste leiders van de opstand, de leiders en tientallen aanhangers van de Zeloten, de IJveraars en de Sicariërs, de met zwaard en dolk dubbel bewapenden, fanatici en verwaasden in de ogen van de Romeinen, werden nog vóór de stoet optrok naar de tempel van de onoverwinlijke Jupiter op het Capitool, nabij het aloude Mamertium afgemaakt. Volgens schattingen bleven er twaalfduizend tot twintigduizend krijgsgevangen Joden in Rome in leven. Althans voorlopig.

De oorlog, waarvan we het adembenemende verslag door Flavius Josephus bezitten, brak uit in het jaar 66 en werd door de val van de vesting Massada, waarschijnlijk in 72, anders in 73, beslecht. De maandenlange belegering van Jeruzalem was het dramatische hoogtepunt van de strijd. De stad viel 'in het tweede jaar van de regering van Vespasianus, op de achtste van de maand Gorpiaeus.'¹ In onze tijdsrekening is dat 26 september 70. Op die dag kwam de zon op boven een Jeruzalem in vlammen.

Volgens de berekening van Flavius Josephus 'heeft de belegering in het totaal aan één miljoen honderdduizend mensen het leven gekost.'² Ten eerste door de pest, dan door de hongersnood en tenslotte door de strijd en de slachtpartijen. Een moeilijk te bevestigen aantal. Tacitus schat het aantal inwoners van Jeruzalem te dien tijde op zeshonderdduizend,³ waarmee de stad na Rome en Alexandrië de derde in grootte in het Rijk was. Maar Josephus geeft argumenten en wijst erop dat juist voor het vieren van het paasfeest en bovendien vanwege de dreigende oorlogstoestanden de bevolking van de stad wel tot twee

of drie keer zoveel aanzwol en hij voert aan dat hij inzage had van de in opdracht van de hogepriesters opgestelde lijsten en tellingen.

Na de val van tempel en stad volgden de plundering en de moordpartijen. Pas toen de legioensoldaten het moorden moe werden, wees Titus zijn vriend en vertrouwde Fronto aan om de kwestie van de krijgsgevangenen af te handelen.

Op bevel van Titus werd iedereen die gevochten had, of zich verzettede, of die een wapen droeg ter dood gebracht. De soldaten doodden ook de bejaarden en de zieken. Fronto liet de overigen – ‘die nog bruikbaar waren’ – op het tempelplein bijeen drijven. Gaven ze elkaar aan als strijder, terrorist, dan werden ze meteen afgemaakt. Een deel werd geselecteerd voor de triomftocht in Rome. Een groot deel werd in boeien afgevoerd naar de mijnen van Egypte. Velen werden ook cadeau gedaan aan de hoofdsteden van de provincies om daar in de theaters bij de gladiatorenspelen en de mensen- en dierenjachten afgemaakt te worden. Velen werden ook her en der op de slavenmarkten te koop aangeboden maar door de nalatigheid van Fronto, die de gevangenen geen eten en drinken liet geven, stierven er ook elfduizend. In het totaal waren er tijdens de oorlog bijna honderdduizend krijgsgevangenen gemaakt.⁴

De oorlogsbuit was enorm, de triomftocht werd door Flavius Jozephus als een stroom, een rivier van goud en kostbaarheden beschreven. Het gouden vaatwerk uit de tempel in Jeruzalem, waar Vespasianus erg trots op was, liet hij opstellen in de tempel van de vrede. De Wet echter en het purperen voorhangsel van het allerheiligste liet hij opstellen in de ontvangsthal van zijn eigen paleis en ophangen aan de zolderbalken van cederhout.⁵

Door de rijke Joodse buit en met behulp van de Joodse krijgsgevangenen werd een omvangrijk bouwprogramma mogelijk. Eerst werd de tempel van Jupiter op het Capitool, die tijdens de burgeroorlog over de troonopvolger van Nero, het voorafgaande jaar in vlammen was opgegaan, hersteld. Daarna werden de Joden gedwongen een weg vanaf de marmermijnen van Tivoli aan te leggen. Vervolgens gedwongen over die weg tonnen en tonnen marmerblokken aan te slepen. Daarmee werden eerst de tempel van Claudius en het aquaduct van Claudius hersteld. Vervolgens werden de twee grootste bouwprojecten aangepakt die Rome gekend heeft: in de voormalige *piscina*, de siervijver van het gouden paleis van Nero het amfitheater van de Flaviërs, dat